

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Stratēģijas pārdomātai nodokļu politikas konsolidēšanai – Eiropas izaugsmes virzītāj spēku apzināšana. Kā pilnībā izmantot ES ekonomikas nozaru darbaspēka potenciālu budžeta konsolidācijas apstākļos” (izpētes atzinums pēc prezidentvalsts Ungārijas pieprasījuma)

(2011/C 248/02)

Ziņotājs: **DANTIN kgs**

Ungārijas Republikas pastāvīgais pārstāvis Eiropas Savienībā Péter GYÖRKÖS kgs 2010. gada 15. novembrī nākamās prezidentvalsts Ungārijas vārdā lūdza Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu

“Stratēģijas pārdomātai nodokļu politikas konsolidēšanai – Eiropas izaugsmes virzītāj spēku apzināšana. Kā pilnībā izmantot ES ekonomikas nozaru darbaspēka potenciālu budžeta konsolidācijas apstākļos”.

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2011. gada 31. maijā.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 472. plenārajā sesijā, kas notika 2011. gada 15. un 16. jūnijā (15. jūnija sēdē), ar 164 balsīm par, 2 balsīm pret un 9 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1 Ekonomikas un finanšu krīze, kas sākās 2007. gadā un pastiprinājās 2008. gadā, smagi skāra Eiropas valstu publiskās finanses, jo īpaši pasliktinot to budžeta stāvokli.

1.2 Lai samazinātu valstu budžeta izdevumus, kas radušies saistībā ar dažādiem ekonomikas atveseļošanas plāniem, dažās dalībvalstīs bankām sniegto atbalstu un vājo izaugsmi, kuru pietiekami neņēma vērā pirmskrīzes ekonomikas politikā, šobrīd daudzās dalībvalstīs jāsamazina publiskā sektora izdevumi. Šāds risinājums var likt tām atkāpties no saistībām un mazināt kolektīvās solidaritātes sistēmās veiktās pārdales ietekmi tiklab sociālās aizsardzības, kā arī publisko pakalpojumu jomā.

1.3 Šādi uz ātru budžeta līdzsvarotības atjaunošanu virzīti pasākumi var radīt ne tikai būtiskas sociālās izmaksas, bet arī gausas izaugsmes risku ilgtermiņā, īpaši pieprasījuma zuduma dēļ, kas saasinās budžeta deficītu. Tas savukārt samazinās pieprasījumu, radot “sniega bumbas efektu”, kas Eiropas ekonomiku var ieraut “bezgalīgā spirālē”.

1.3.1 Šī spirāle ir jāaptur ar pārdomātu budžeta politiku.

1.4 Pārdomāta budžeta konsolidācija nozīmē izdevumu/ieņēmumu un pieprasījuma/piedāvājuma pārdomātu līdzsvarotību. Tāpēc ekonomikas un arī visu citu politikas jomu galvenajam mērķim jābūt ilgtspējīgai izaugsmei.

1.4.1 Tātad ilgtspējīgai izaugsmei jābūt vienam no ES prioritārajiem mērķiem.

1.5 Lai to panāktu:

1.5.1 jāievieš tālejošāks un pilnīgāks finanšu tirgu regulējums, lai ierobežotu spekulāciju. Ja spekulāciju neizdosies ierobežot, visi pūliņi “pārdomātai budžeta konsolidācijai” būs nolemti neveiksmēi;

1.5.2 jāstiprina uz izaugsmi orientēta budžeta politika,

— ieviešot Eiropas aizdevumu obligācijas infrastruktūras projektu finansēšanai no uzkrājumu līdzekļiem;

— ieviešot eiroobligācijas, ar kurām varētu samazināt, piemēram, grūtībās nonākušo eirozonas valstu refinansēšanas izmaksas;

— maksimāli izmantojot konsolidācijas perioda elastīgumu, jo “lielais sprādziens” varētu apdraudēt turpmāko izaugsmi.

1.5.3 jāstiprina uz izaugsmi orientēta nodokļu politika,

— izvirzot mērķi pastiprināti koordinēt dalībvalstu nodokļu politiku atbilstīgi ES līgumiem;

— ar *Eurofisc* optimālu izmantošanu uzlabojot sadarbību, lai apkarotu nodokļu nelikumīgu nemaksāšanu;

— pārnesot nodokļu slogu, izmantojot jaunus ieņēmumu avotus, piemēram: finanšu darījumu nodoklis, enerģijas nodoklis, finanšu iestāžu un CO2 emisijas nodevas, jauna kvotu tirgus sistēma u.c.;

1.5.4 jāparedz nodoklis, kura mērķis ir internalizēt ārējās izmaksas, kas radušās finanšu nozares darbības rezultātā, ja tādejādi Eiropas iekšējā tirgus attīstības un harmonizācijas procesā tiks sekmēti taisnīgāki apstākļi.

1.5.4.1 Eiropas Komisija ar Komitejas atbalstu iecerējusi veikt ietekmes novērtējumu ar mērķi definēt minētā nodokļa iespējamo struktūru un piemērošanas noteikumus. Kamēr ietekmes novērtējuma rezultāti zināmi, attiecībā uz šo nodokli nevajadzētu pieņemt nevienu lēmumu.

1.5.5 jāizstrādā turpmākās izaugsmes koncepcija,

— īstenojot stratēģiju “Eiropa 2020”, kuras īpašais mērķis ir panākt ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, pamatojoties uz ekonomikas politikas jomu efektīvāku saskaņošanu, novēršot galvenos šķēršļus, kas kavē izaugsmi, tai skaitā šķēršļus, kuri skar iekšējā tirgus darbību;

— izstrādājot un īstenojot tālejošu un iedarbīgu nozaru politiku, kurā prioritāte piešķirta nozarēm ar augstu pievienoto vērtību, augstu tehnoloģijas līmeni un izaugsmes potenciālu kā rūpniecības, tā arī pakalpojumu jomā;

— izstrādājot patiesu Eiropas “Mazās uzņēmējdarbības aktu”;

— balstoties uz izaugsmes “trim pilāriem” — apmācību, pētniecību, inovāciju. Lai to panāktu, ir nepieciešams:

— turpināt ieguldīt izglītībā, pētniecībā un izstrādē, neraugoties uz budžeta ierobežojumiem, un šādus ieguldījumus pastiprināt, jo pretējā gadījumā ES neizbēgami grims nabadzībā;

— nodrošināt, lai apmācība un iegūtās prasmes atbilstu darba tirgus vajadzībām;

— pielāgot nodokļu tiesību aktus, lai rosinātu nozares vairāk ieguldīt pētniecībā, izstrādē un inovācijā;

— sekmēt pētnieku un novatoru darbu un sadarbību visā ES teritorijā, nodrošinot Eiropas pētniecības telpas izveides sekmīgu pabeigšanu;

— samazināt un novērst daudzus šķēršļus: MVU piekļuve finansējumam, intelektuālā īpašuma tiesību izmaksas, un ļoti steidzami panākt vienošanos par Eiropas patenta ieviešanu, balstoties uz pastiprinātu sadarbību;

— plašāk izvērst “konkurētspējas centru” darbību, piešķirt tiem vairāk līdzekļu un lielākas pilnvaras. Tādēļ Eiropas mēroga tīkla izveide varētu uzlabot pētniecības un inovācijas savstarpējo saikni.

1.6 Ieviešot praksē šādu politiku, ja tā ir atkarīga no katras dalībvalsts atsevišķi pieņemta lēmuma, jāņem vērā 27 dalībvalstu ekonomikas rādītāju lielā dažādība. Būtiski atšķiras gan IKP pieaugums, gan bezdarba līmenis un tā tendences, gan valsts parāda apmērs un pētniecībai un izstrādei piešķirtie līdzekļi, pat ja var novērot dažas līdzības.

2. Ievads

2.1 Prezidentvalsts Ungārija ir lūgusi Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai izstrādāt izpētes atzinumu par tematu “Stratēģijas pārdomātai nodokļu politikas konsolidēšanai — Eiropas izaugsmes virzītājspēku apzināšana. Kā pilnībā izmantot ES ekonomikas nozaru darbaspēka potenciālu budžeta konsolidācijas apstākļos?”

2.2 Komiteja pauž gandarījumu par minēto pieprasījumu.

2.3 Temats, par kuru pieprasīts EESK atzinums, atbilst tās interesēm un darbam, ko tā jau veikusi kopš finanšu krīzes sākuma.

2.4 Šis atzinums dos iespēju aktualizēt Komitejas iepriekšējās atziņas. Tās tiks izmantotas šajā atzinumā, kura mērķis ir turpināt iesāktās pārdomas, lai izklāstītu viedokli par pieprasījuma tematu ⁽¹⁾.

2.5 Pēc nelielas analīzes par krīzes iemesliem Komiteja izvērtēs “nepārdomātas” budžeta konsolidācijas sekas un iespējamo apdraudējumu ekonomikas un sociālajā jomā, un, visbeidzot, izvirzīs priekšlikumus ilgtspējīgas izaugsmes veicināšanai, jo tas ir vienīgais veids, kā atveseļot Eiropas ekonomiku.

⁽¹⁾ Sk. EESK atzinumus “Finanšu krīze un tās sekas reālajā ekonomikā”, OV C 255, 22.09.2010., 10. lpp. un “Ekonomikas atveseļošana: pašreizējais stāvoklis un konkrētas iniciatīvas”, OV C 48, 15.02.2011., 57. lpp.

3. Krīze un tās sekas

3.1 Ekonomikas un finanšu krīze, kas sākās 2007. gadā un pastiprinājās 2008. gadā, smagi skāra Eiropas valstu publiskās finanses. Pirmkārt, vairāku valstu valdības veica finanšu sistēmas glābšanas pasākumus. Otrkārt, pieņemot ekonomikas atveseļošanas plānus, tika veikti būtiski budžeta pasākumi, lai pēc iespējas ierobežotu lejupslīdes apmēru. Šie plāni papildināja automātisko stabilizatoru darbību, lai nepieļautu saimnieciskās aktivitātes lejupslīdi, taču vienlaikus negatīvi ietekmēja daudzu valstu budžeta stāvokli.

3.2 Finanšu krīzes apstākļos apjomīgie valsts izdevumi jāva saglabāt tirgu likviditāti, bet pašreizējā nepieciešamība līdzsvarot budžeta izdevumus, kuri radušies saistībā ar atbalstu bankām noteiktās dalībvalstīs un diskrecionāriem pasākumiem un kuru rezultātā palielinājies bezdarba līmenis un vairākās valstīs pieņemti papildu budžeta ierobežojumi, kopumā apdraud ekonomikas izaugsmi.

3.3 Līdz ar to Eiropas Savienībā ir būtiski palielinājies valsts budžeta deficīts. Saskaņā ar Eurostat prognozēm ES dalībvalstīs tas no 2,3 % no IKP 2008. gadā būs palielinājies līdz 7,5 % no IKP 2010. gadā, bet eurozonas dalībvalstīs no 2 % līdz 6,3 %. Vienlaikus valsts parāds Eiropas Savienībā būs palielinājies no 61,6 % no IKP 2008. gadā līdz 80 %, bet eurozonā no 69,4 % līdz 78,7 %. Tiek prognozēts, ka izaugsme 2010. gadā būs 0,7 %, bezdarbs ES no 7,1 % 2007. gadā pieaugs līdz 9,1 % 2009. gadā un 2010. gadā beigās sasniegs 10,3 % jeb gandrīz 25 miljonus personu, no kurām aptuveni 8 miljoni būs zaudējušas darbu krīzes dēļ.

3.4 Turklāt vērojams, ka atsevišķās dalībvalstīs veiktie pasākumi, kuru galvenais mērķis ir samazināt valsts izdevumus, lai pēc iespējas ātrāk līdzsvarotu budžetu un samazinātu deficītu, var likt dalībvalstīm atkāpties no pārdales saistībām kolektīvās solidaritātes sistēmu ietvaros. Tāpēc vislielākās bažas saistītas ar sociālās aizsardzības un sabiedrisko pakalpojumu sistēmu sabrukumu, kaut arī vienprātīgi atzīta šo sistēmu nozīme, tām pildot automātiskā stabilizatora un efektīva krīzes amortizatora funkciju.

3.4.1 **Komiteja uzskata, ka ir svarīgi saglabāt Eiropas sociālo un dabas kapitālu**, jo tie ir būtiski izaugsmi veicinoši faktori.

3.4.2 Ja ES saviem iedzīvotājiem apliecinātu apņēmību veikt vērienīgus pasākumus ar mērķi atbalstīt finanšu un banku nozari (kā tas tika darīts atsevišķās dalībvalstīs), kas ir atbildīga par pašreizējo krīzi, un ja Eiropas neefektīvā rīcība tādās jomās kā izaugsmes dinamikas atjaunošana, augstā bezdarba līmeņa samazināšana, stabilitātes trūkuma novēršana un solidaritātes

nodrošināšana sociālās aizsardzības un sabiedrisko pakalpojumu sistēmu ietvaros kaitētu Eiropas iedzīvotājiem, kuri nekādi nav saistīti ar ekonomikas un finanšu krīzes "izraisīšanu", tad ES (un tās dalībvalstu) uzticamība tiktu sagrauta. Tas vēl vairāk padziļinātu pastāvošo plaisu starp ES un tās iedzīvotājiem.

3.5 Šādi pasākumi budžeta līdzsvarotības ātrai atjaunošanai galvenokārt saistīti ar publiskā sektora izdevumu samazināšanu; tas radīs ne tikai sociālās izmaksas, bet var nozīmēt arī gausu izaugsmi ilgtermiņā, īpaši pieprasījuma zuduma dēļ, kā arī ilgstošu un, iespējams, lielāku bezdarbu, tādējādi mazinot Eiropas konkurētspēju pasaulē.

3.5.1 Budžeta ierobežojumi var mazināt pieprasījumu, izraisot lejupslīdi, kas savukārt radīs jaunu deficītu, un tādējādi Eiropas ekonomika var nonākt "bezgalīgā spirālē".

3.5.2 Pieprasījums samazināsies vēl jo vairāk, ja palielināsies nevienlīdzība (Francijā, piemēram, 0,01 % vislabāk atalgoto personu vidējā alga no 1998. līdz 2005. gadam pieauga par 51 %) ja māsaimniecību pirktspēja automātiski samazināsies ekonomikas stāvokļa dēļ un tādēļ, ka krasi samazināsies darba samaksas daļa pievienotās vērtības sadalē. SVF 2007. gadā prognozēja, ka Eiropā darba samaksas īpatsvars IKP no 73 % 1980. gadā ir samazinājies līdz 64 % 2005. gadā.

4. Ceļā uz pārdomātu budžeta konsolidāciju

4.1 Jautājuma būtība nav noskaidrot, vai ir jāatjauno budžeta līdzsvarotība, bet drīzāk gan noteikt "kā?", "kas maksās?" un "kādā ritmā?", lai veicinātu spēcīgāku izaugsmi.

4.1.1 Pārdomāta budžeta konsolidācija nozīmē izdevumu/ieņēmumu un pieprasījuma/piedāvājuma pārdomātu līdzsvarotību. Viens no risinājumiem, kā pārvarēt krīzi "no augšas", ir izaugsmes dinamikas atjaunošana, paplašinot politiskās darbības apjomu ar mērķi radīt labvēlīgu vidi patēriņam un ieguldījumiem.

4.1.2 Budžeta konsolidācija jāveic daļēji arī monetārās politikas prasību dēļ, kura īstenojama tā, lai sasniegtu tajā izvirzītos stabilitātes un tirgus uzticamības mērķus, vienlaikus turpinot radīt apstākļus ekonomikas izaugsmei.

4.2 Uz izaugsmi orientēta budžeta politika

4.2.1 Jau pirms pašreizējās krīzes izaugsme Eiropā bija nepietiekama. Izvirzītais mērķis — ikgadējā izaugsme 3 % apmērā, kas būtībā ir Lisabonas stratēģijas pamatā, tika sasniegts tikai divas reizes. Nepietiekamā izaugsme netika pietiekami ņemta vērā valdību izstrādātajās ekonomikas un finanšu politikas jomās. To aizstāja ar publiskā un privātā sektora aizdevumiem, par kuriem lielā mērā ir atbildīgas finanšu iestādes, piemēram, attiecībā uz nekustamā īpašuma kredītiem. **Tāpēc ilgtspējīga izaugsme ir jāizvirza par ekonomikas un visu citu politikas jomu galveno mērķi. Tādējādi budžeta konsolidācija, kurā paredzēta finanšu resursu efektīva sadale, varētu būt veids, kā valstīs panākt budžeta līdzsvarotību vidējā termiņā, neapdraudot pastiprinātas izaugsmes mērķi.**

4.2.2 Finanšu krīze un ES ekonomikas nepietiekamā spēja reaģēt uz negaidītām grūtībām liecina par vajadzību pārorientēt ekonomikas politiku. Komiteja uzskata, ka līdzsvarotākai makroekonomikas politikai, kurā atbilstīgi apvienoti ar piedāvājumu saistīti aspekti un uz pieprasījumu orientēta ekonomikas politika, jāklūst par neatņemamu Eiropas stratēģijas sastāvdaļu. Taču finanšu vidē, kurā priekšroka tiek dota īstermiņa ieguldījumiem un kurā tādēļ var palēnināties tehniskais progress, ir jāatsakās no izaugsmes, kas lielākoties balstīta uz spekulatīviem darījumiem, un jāatgriežas pie izaugsmes, kuras pamatā ir patēriņš un ieguldījumi, jo īpaši novatoriskās reālās ekonomikas nozarēs⁽²⁾, izvēloties dabas resursus mazāk apdraudošas zemas oglekļa emisijas ražošanas metodes.

4.2.3 Eiropas infrastruktūras projektu finansēšanai varētu ieviest Eiropas aizdevumu obligācijas. Tas būtu nozīmīgs instruments, lai pašreiz pieejamos un neizmantotos uzkrājumu līdzekļus piesaistītu Eiropas ekonomikas atbalstam. Taču vienlaikus ar minēto pasākumu ir vajadzīga saskaņota pieeja uz konkurētspēju virzītai rūpniecības politikai⁽³⁾ atbilstīgi stratēģijas "Eiropa 2020" pamatnostādņem⁽⁴⁾. Tāpēc Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas priekšsēdētāja 2010. gada 14. decembrī Eiropas Parlamentam sniegto paziņojumu, ka viņš īpašu uzmanību veltīs tam, lai tiktu izstrādāti plāni par aizdevumu obligāciju ieviešanu. Tomēr aizdevumu obligācijas nevar būt alternatīva, ne arī aizstāt eiroobligāciju ieviešanu.

4.2.4 Komiteja atbalsta eiroobligāciju ieviešanu, jo tās ļaus ne tikai finansēt lielos infrastruktūras projektus, lai Eiropu modernizētu, radot darbavietas un atjaunojot izaugsmi (ko varētu panākt arī ar aizņēmuma obligācijām), bet arī samazināt izdevumus, kas saistīti ar grūtībās nonākušo eurozonas valstu refinansēšanu, piešķirot valsts aizdevumu tirgum Eiropas dimensiju. Pēc Eiropas finanšu stabilizācijas instrumenta izveides eiroobligāciju ieviešana tirgū vēlreiz liecinātu par Eiropas Savienības

iekšējo solidaritāti un vienlaikus apstiprinātu ES politiskās saistības atbalstīt Ekonomikas un monetāro savienību un *euro* neatgriezeniskumu.

4.2.4.1 Jānorāda, ka šāda prakse, ko ar Valsts kases starpniecību īsteno ASV un 2009. gadā atbalstīja Eiropas Parlaments un SVF, ļautu grūtībās nonākušajām eurozonas valstīm samazināt izmaksas par valsts parāda apkalpošanu un atgūt rīcības brīvību izaugsmes veicināšanai.

4.2.5 Dalībvalstīs ar pozitīvu tekošo konta bilanci un/vai nelielu valsts parādu būtu jāīsteno mērķtiecīga politika, lai stimulētu pieprasījumu. Tomēr parasti tas netika darīts, baidoties, piemēram, no kredītreitingu aģentūru negatīva vērtējuma. Kredītreitingu aģentūrām ir "īpaša nozīme [...], tāpēc to darbību nedrīkst atstāt bez uzraudzības"⁽⁵⁾. Šajā saistībā Komiteja pauž bažas par to, ka nav izveidota "Eiropas struktūra valsts parāda novērtēšanai"⁽⁶⁾.

4.3 Izaugsme un nodokļu politika

4.3.1 Nodokļu sistēma, ja tā sekmē iekšējā tirgus netraucētu darbību, konkurētspēju, atslago publiskās finanses, ir izaugsmi veicinošs faktors. Komiteja pauž nožēlu, ka budžeta konsolidācijas jautājumā Komisija galveno uzmanību veltījusi izdevumiem, nevis ieņēmumiem. Šāda pieeja, protams, visvairāk skar sociāli neaizsargātākās sabiedrības grupas un, apslāpējot pieprasījumu, kavē izaugsmi.

4.3.2 Saskaņā ar ES līgumiem dalībvalstu nodokļu politika būtu ciešāk jākoordinē ES līmenī, saskaņojot arī nodokļu bāzi un minimālās nodokļu likmes, it īpaši nozarēs, kur nodokļu bāzi visvieglāk pārvietot no vienas valsts uz citu un pastāv vislielākais risks, ka iespējama izvairīšanās no nodokļu maksāšanas attiecīgajā valstī un dalībvalstu savstarpējā fiskālā konkurence. Šāda koordinācija Eiropas līmenī ir vajadzīga, lai aizsargātu un palielinātu nodokļu ieņēmumus⁽⁷⁾.

4.3.3 Ciešāka administratīvā sadarbība ir arī viens no faktoriem, kas ļauj efektīvi apkarot nodokļu nemaksāšanu. Pirmais solis šajā virzienā ir *Eurofisc* izveide, proti, decentralizēts tīkls, kas pieejams visām dalībvalstīm un kura mērķis ir ātra un mērķtiecīga rīcība ar pievienotās vērtības nodokli saistītas krāpšanas apkarošanai⁽⁸⁾. EESK atzinumā par šo tematu norādīts, ka

⁽²⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Lisabonas stratēģija laikposmam pēc 2010. gada", OV C 128, 18.05.2010., 3. lpp.

⁽³⁾ Skat. 5.5.1. punktu.

⁽⁴⁾ Sk. EESK priekšsēdētāja 2010. gada 31. marta vēstuli Eiropas Komisijas priekšsēdētājam.

⁽⁵⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Kredītreitinga aģentūras", OV C 277, 17.11.2009., 117. lpp., 1.1. punkts.

⁽⁶⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Kredītreitinga aģentūras", OV C 54, 19.02.2011., 37. lpp., 1.4. punkts.

⁽⁷⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

⁽⁸⁾ Padomes Regula Nr. 904/2010 par administratīvu sadarbību un krāpšanas apkarošanu pievienotās vērtības nodokļa jomā (pārstrādāta redakcija), OV L 268, 12.10.2010., 1.lpp.

jāveido saikne un sadarbība ar citām struktūrām, kas nodarbojas ar organizētās noziedzības un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu⁽⁹⁾.

4.3.4 Nodokļu slogs jāpārnes uz jauniem ieņēmumu avotiem, piemēram: finanšu darījumu nodoklis, enerģijas nodoklis, finanšu iestāžu un CO2 emisijas nodevas⁽¹⁰⁾, jauna kvotu tirgus sistēma u.c. Minētie nodokļi radītu "divkāršu dividendi" — īstermiņā un vidējā termiņā atslēgtu valsts budžetu un ilgtermiņā sekmētu līdzekļu pārorientēšanu uz ilgtspējīgiem ieguldījumiem reālajā ekonomikā kopumā un, konkrēti, "zaļajās" tehnoloģijās un nozarēs⁽¹¹⁾. Tas arī būtu noderīgi, lai nodrošinātu Eiropas Savienības budžetu ar pašu resursiem⁽¹²⁾.

4.4 Nodokļi finanšu nozarē

4.4.1 Konkrēti, nodokļi finanšu nozarē var sekmēt finanšu tirgu stabilitāti un efektivitāti, samazinot to svārstīgumu un negatīvās sekas, ko rada pārmērīga riska uzņemšanās⁽¹³⁾. Tāpēc būtu lietderīgi paredzēt nodokļus, kuru mērķis ir internalizēt ārējās izmaksas, kas radušās šās nozares darbības rezultātā, ar nosacījumu, ka tie Eiropas iekšējā tirgus attīstības un harmonizācijas procesā sekmē vienlīdzīgāku apstākļu radīšanu.

4.4.2 Finanšu darījumu nodoklis (FDN)

4.4.2.1 Atzinumā par Larosière grupas ziņojumu⁽¹⁴⁾ EESK būtībā atbalstīja ieceri ieviest finanšu darījumu nodokli: "EESK uzskata, ka īstermiņa pieeja jāaizstāj ar ilgtermiņa pieeju un premiālo samaksu nedrīkst aprēķināt, ņemot vērā spekulatīvos darījumus. Komiteja arī atbalsta ideju par finanšu darījumu aplikšanu ar nodokļiem [...]". "FDN mērķis ir iegūt vairāk līdzekļu, kas nonāktu valsts kasē. Šo jauno ieņēmumu avotu varētu izlietot, lai atbalstītu attīstības valstu ekonomisko attīstību, finansētu klimata politikas pasākumus šajās valstīs vai **mazinātu slogu uz publiskajām finansēm**. Pēdējais izlietojuma veids nozīmē, ka finanšu nozarei jāatmaksā valsts piešķirtās subsīdijas. Ilgtermiņā šādi ieņēmumi varētu kļūt par vispārēju jaunu publisko ienākumu avotu"⁽¹⁵⁾. Turklāt finanšu darījumu nodoklis dotu vēlamo sviras efektu, jo tas rada pārmaiņas tirgus dalībnieku rīcībā.

⁽⁹⁾ Skatīt EESK atzinumu par tematu "Priekšlikums Padomes Regulai par administratīvu sadarbību un krāpšanas apkarošanu pievienotās vērtības nodokļa jomā (pārstrādāta redakcija)", OV C 347, 18.12.2010., 74.lpp., 1.10. punkts.

⁽¹⁰⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

⁽¹¹⁾ Skatīt 4. zemsvītras piezīmi.

⁽¹²⁾ "ES budžeta pārskatīšana" COM(2010) 700 galīgā redakcija, 19.10.2010.

⁽¹³⁾ Sk. "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai – Par nodokļiem finanšu sektorā", COM(2010) 549 galīga redakcija.

⁽¹⁴⁾ Sk. EESK atzinumu "Larosière grupas ziņojums", OV C 318, 23.12.2009. 57. lpp.

⁽¹⁵⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu "Finanšu darījumu aplikšana ar nodokli", OV C 44, 11.02.2011, 81. lpp., Kopsavilkums un secinājumi, 1.10. punkts.

4.4.2.2 Šajā sakarā jāatzīmē, ka Eiropas Komisijas priekšsēdētājs 2010. gada 8. septembra paziņojumā puda atbalstu finanšu darījumu nodokļa principam.

4.4.2.3 Ņemot vērā tās agrāk pausto nostāju, Komiteja uzskata, ka ES un dalībvalstīm pašreiz ir vajadzīgs finanšu darījumu nodoklis, lai gūtu ieņēmumus budžeta līdzsvarotības atjaunošanai, finansētu ekonomikas atveseļošanas pasākumus izaugsmes veicināšanai un izskaustu tīri spekulatīvus darījumus.

4.4.3 Finanšu darbības nodoklis

4.4.3.1 Finanšu darbību nodokli⁽¹⁶⁾ tā ekstensīvākajā veidā (pieskaitīšanas metode) paredzēts piemērot kopējai un atalgojumam, kas gūti, finanšu iestādēm veicot uzņēmējdarbību, neatkarīgi no pārdotajiem produktiem.

4.4.3.2 To varētu uzskatīt par nodokli, ko piemēro finanšu nozares uzņēmumu radītajai pievienotajai vērtībai un kas varētu palielināt nodokļu ieņēmumus no šā sektora, kurā pašlaik ir mazāks nodokļu slogs, jo daudzi darījumi ir atbrīvoti no PVN.

4.4.3.3 Eiropas mērogā gūtos ieņēmumus varētu izmantot dalībvalstu budžetu konsolidācijai.

4.4.4 Eiropas Komisija ar Komitejas atbalstu iecerējusi veikt ietekmes novērtējumu ar mērķi definēt minētā nodokļa iespējamo struktūru un piemērošanas noteikumus un izvērtēt finanšu nozares jaunās reformas, kas saistītas ar noguldījumu garantiju sistēmu, jaunām prasībām par pašu kapitālu, likviditāti u.c. Balstoties uz šādu pamatu, ir jārod samērīgs līdzsvars starp budžeta nelīdzsvarotības novēršanas mērķi, no vienas puses, un mērķi saglabāt banku nozares kapacitāti piešķirt aizdevumus un sekmēt ekonomikas izaugsmi un darbavietu izveidi, no otras puses. Kamēr nav zināmi šā ietekmes novērtējuma rezultāti, attiecībā uz šo nodokli nevajadzētu pieņemt nevienu lēmumu.

5. Turpmākās izaugsmes koncepcijas izstrāde

5.1 Eiropu skar šādi nopietni apdraudējumi:

— finanšu vide, kura neiekļaujas politiskajā demokrātijā un tikai daļēji saistīta ar reālo ekonomiku, un kurā priekšroku dod īstermiņa ieguldījumiem, kas var palēnināt tehnisko progresu. Reālu investīciju aizstāšana ar finanšu ieguldījumiem kavē arī nodarbinātības, ienākumu, pieprasījuma un publisko finanšu attīstību;

⁽¹⁶⁾ Šādu priekšlikumu ierosinājis Starptautiskais valūtas fonds.

— pašreizējo sociālo modeļu izjukšana apvienojumā ar iespējamu ASV un galveno straujas ekonomikas izaugsmes valstu savstarpēju vienošanos, no kuras Eiropa varētu būt atstumta un kura apdraudētu darba tirgu. Lai risinātu aktuālās problēmas, ir jānosaka politiskās darbības virzieni, kas ļaus panākt turpmāku izaugsmi.

5.2 Lai nodrošinātu gudru, ilgtspējīgu un iekļaujošu izaugsmi, Savienība ir pieņēmusi stratēģiju “Eiropa 2020”. Uz ekonomikas politikas jomu pastiprinātu koordināciju balstītās jaunās stratēģijas mērķis ir novērst galvenos šķēršļus, kas kavē izaugsmi ES līmenī, tostarp šķēršļus, kuri saistīti ar iekšējā tirgus darbību un infrastruktūru, kā arī nepieciešamību īstenot kopēju enerģētikas politiku un jaunu, tālejošu rūpniecības politiku. Eiropadome īpaši uzsvēra, ka minēto stratēģiju būs jāatbalsta ar visām kopīgām politikām, tostarp ar kopējo lauksaimniecības politiku un kohēzijas politiku, un tajā būs iekļauts spēcīgs ārējais aspekts⁽¹⁷⁾.

5.3 EESK ir izveidojusi koordinācijas komiteju, kas ciešā sadarbībā ar tās specializētajām nodaļām, CCMI, valstu ESP un novērošanas centriem veic stratēģijas īstenošanas uzraudzību, jo īpaši saistībā ar septiņām pamatiniciatīvām, kuru mērķis ir veicināt izaugsmi un nodarbinātību. Komiteja izstrādās atziņumus par pamatiniciatīvām stratēģijas piecu mērķu sasniegšanai. Lai noteiktu, kā īstenot jauno stratēģiju, rūpīgi jāapsver prioritārās **nozares, dalībnieki un pasākumi**.

5.4 **Prioritārās nozares.** Lai arī šis uzskaitījums nav pilnīgs, minēsim dažas nozares, kuras jau tagad un jo īpaši nākotnē var sekmēt izaugsmi, jo tām ir augsta pievienotā vērtība, tajās izmanto progresīvu tehnoloģiju un tām ir augsts izaugsmes potenciāls gan ražošanas, gan pakalpojumu jomā:

— enerģētikas nozare ar zemu CO2 emisiju, vidi saudzējošs transports un ēkas, lai radītu “vidi saudzējošas darba vietas”⁽¹⁸⁾;

— “Vecāka gadagājuma cilvēku iesaistīšana tautsaimniecībā”: bioinženierija veselības aprūpē, zinātnes par dzīvību⁽¹⁹⁾ u.c.

— biotehnoloģija⁽²⁰⁾;

⁽¹⁷⁾ Skat. 2010. gada 25. un 26. marta un 2010. gada 17. jūnija Eiropadomes secinājumus.

⁽¹⁸⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu. “Ilgtspējīgu, vidi saudzējošu darba vietu veicināšana un ES tiesību aktu kopums enerģētikas un klimata jomā”, OV C 44, 11.02.2011., 110. lpp.

⁽¹⁹⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu “Zinātnes par dzīvību un biotehnoloģija: stratēģija Eiropai. Progresā ziņojums un turpmākās ievirzes”, OV C 234, 30.09.2003., 13. lpp.

⁽²⁰⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu “Komisijas paziņojums — stratēģisks redzējums zinātnēm par dzīvību un biotehnoloģijai, konsultāciju dokuments”, OV C 94, 18.04.2002., 23. lpp.

— digitāla sabiedrība, nanotehnoloģijas⁽²¹⁾, robotika u.c.;

— agronomija un hidraulika, lai risinātu aramzemes platību trūkuma problēmu, ražošanas procesu pārskatīšana, lai taupīgās izmantotu izejvielas, retzemju metālu pārstrāde u.c.;

— katrā rūpniecības nozarē pētīt izstrādes procesus un iespējas, lai samazinātu CO2 emisijas līmeni, tādējādi veidojot jaunu rūpniecības politikas koncepciju;

— utt.

5.4.1 Arī izglītībai jābūt prioritārai nozarei, kas atbalstītu visas citas nozares. Izglītība ir viens no svarīgiem izaugsmes faktoriem, jo sagatavo turpmākajai izaugsmei vajadzīgo cilvēkkapitālu. Tādēļ jāraugās, lai prasmes atbilstu darba tirgus vajadzībām.

5.5 Prioritārie pasākumi izaugsmes veicināšanai

5.5.1 Atbilstīgi stratēģijai “Eiropa 2020” Eiropas vienotā tirgus stiprināšanai ir jāizvirza par vienu no Eiropas Savienības prioritātēm. EESK uzskata, ka tikai tā dalībvalstu attīstībā varēs panākt būtisku progresu stabilas, noturīgas un līdzsvarotākas ekonomikas izaugsmes jomā.

5.5.2 Efektīvas rūpniecības politikas īstenošana

5.5.2.1 Gadu gaitā rūpniecības politikas jēdziens ir būtiski mainījies. Tāpēc ir svarīgi noteikt principus, kas ļauj to definēt precīzi un atbilstīgi pašreizējiem apstākļiem.

— Vispirms ir jānosaka prioritārās nozares⁽²²⁾. Ar tām saistītās darbības jomas, bez šaubām, būs ļoti daudzveidīgas. Dažos gadījumos, piemēram, enerģētikas nozarē, tie būs vērienīgi Eiropas projekti. Citos gadījumos tā būs kapitāla finansēšana. Vai arī, piemēram, jaunu uzņēmumu darbības uzsākšanas vai paplašināšanas gadījumā, atbalsts jauno tehnoloģiju izstrādei. Jebkurā gadījumā rūpniecības politikas izstrādē jāņem vērā gan iekšējais tirgus, gan eksports.

— Galvenais šķērslis ir tas, ka līdzekļi rūpniecības politikas un tās radītās ilgtermiņa izaugsmes finansēšanai jāatrod pašreizējos budžeta pielāgošanas apstākļos. Viens no risinājumiem būtu orientēt lielu daļu Eiropas uzkrājumu līdzekļu uz ilgtermiņa produktīviem ieguldījumiem⁽²³⁾, kas būtu saimnieciski un sociāli rentabli, t.i., radītu daudz jaunu darba vietu. Grūtības var radīt izteikta tendence izvairīties no riska. To varētu pārvarēt, piemērojot īpašus mehānismus riska sadalei

⁽²¹⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu “Nanozinātnes un nanotehnoloģijas. Ricības plāns Eiropai 2005.–2009. gadā”, OV C 185, 8.08.2006., 1. lpp.

⁽²²⁾ Skat. 5.4. punktu.

⁽²³⁾ Skat. 4.2.3. punktu.

starp valsts iestādēm un privātajiem investoriem, valsts iestādēm, līdzīgi kā pārapsūdinātājiem, uzņemoties lielāko risku ilgtermiņā. Iespējams arī cits risinājums: izveidot plašu Eiropas aizņēmuma mehānismu ⁽²⁴⁾.

5.5.2.2 Taču lai izveidotu līdzsvarotu un stabilu ražošanas sistēmu, ir jāīsteno divas nozīmīgas politikas — nodokļu politika un nodarbinātības politika. Nodokļu politikas jomā veicamie pasākumi apskatīti 4.3.1. punktā, bet nodarbinātības politikas jomā galvenais uzdevums būs aktivizēt līdzdalību darba tirgū, un tas nozīmē arī plaši iesaistīt tajā jauniešus un vecāka gadagājuma cilvēkus. Vienlaikus ir jānodrošina plašs augstas kvalitātes bērnu aprūpes pakalpojumu piedāvājums, lai atbalstītu vecāku profesionālo darbību ⁽²⁵⁾.

5.5.3 Eiropas “Mazās uzņēmējdarbības akta” izstrāde

5.5.3.1 Šis priekšlikums ir ierosināts vairākkārt, tomēr, lai arī vajadzīgs, tas vēl joprojām nav pilnībā īstenots. ASV Mazās uzņēmējdarbības akts ir ļoti efektīvs instruments, jo tas ļauj finansēt gan inovāciju, gan arī tradicionālos ieguldījumus un garantēt mazajiem un vidējiem uzņēmumiem daļu publiskā iepirkuma. Tas attiecināms tiklab uz jaundibinātajiem, kā arī uzņēmumiem ar strauju izaugsmi. Eiropas Mazās uzņēmējdarbības aktā, līdzīgi kā tas ir ASV Mazās uzņēmējdarbības aktā, jāpiemēro dažādi instrumenti gan attiecībā uz publisko iepirkumu, gan finansēšanu. Tādēļ EESK atbalsta vērīgu Eiropas mazās uzņēmējdarbības aktu ⁽²⁶⁾.

5.5.4 Izglītības, pētniecības un izstrādes un inovācijas politika

5.5.4.1 Minētajā jautājumā var atsaukties uz vairākiem Komitejas izstrādātajiem atzinumiem ⁽²⁷⁾. Komiteja vienmēr pēc būtības ir norādījusi, ka pētniecībai, izstrādei un inovācijai ir liela nozīme, un nākotnē Eiropas pozīciju pasaulē būs atkarīga no prioritātes un līdzekļiem, ko tā piešķir minētajām jomām.

5.5.4.2 Budžeta ierobežojumu apstākļos ES un dalībvalstīm ir jāturpina veikt ieguldījumi izglītībā, pētniecībā un izstrādē, kā arī inovācijā. Šos ieguldījumus ne tikai nedrīkst samazināt

budžeta ierobežojumu dēļ, bet tie jāpalielina ⁽²⁸⁾. Ja tas netiks darīts, ES neapšaubāmi grims nabadzībā, t.i., palielināsies bezdarbs un pazemināsies iedzīvotāju labklājības līmenis.

5.5.4.3 Savienībai jāpanāk, lai tiesību akti nodokļu jomā būtu labāk pielāgoti mērķim radīt stimulus lielākiem uzņēmumu ieguldījumiem pētniecībā un izstrādē ⁽²⁹⁾. Šādi pielāgošanas pasākumi varētu sekmēt atbalstu tiem MVU, kuru darbība pirmajos gados galvenokārt orientēta uz pētniecību un izstrādi. Ņemot vērā MVU stratēģisko lomu ES ekonomikā, EESK iesaka ikvienai dalībvalstij izmantot visus iespējamus nodokļu atvieglojumus, lai sekmētu MVU izdzīvošanu un izaugsmi attiecīgās valsts ekonomikā ⁽³⁰⁾. Vienlaikus vajadzētu veicināt un aktīvāk īstenot pētniecības iestāžu un MVU kopīgos projektus, piemēram, publisko (valstu vai Eiropas) pētniecības aģentūru vadībā, lai atbalstītu minēto dalībnieku sadarbību.

5.5.4.4 Lai pētniecība un izstrāde būtu efektīva, pētniekiem un novatoriem jābūt iespējai strādāt un sadarboties visā ES teritorijā tikpat viegli kā vienas dalībvalsts robežās. Lai to panāktu, “Eiropas pētniecības telpā” ⁽³¹⁾, kuras izveidi paredzēts pabeigt pēc četriem gadiem, jāievieš struktūras, kas vajadzīgas zināšanu patiesi brīvai aprītei, jo tā ir reāla pievienotā vērtība, ko Savienība sniedz dalībvalstu pētniecības nozarei.

5.5.4.5 Turklāt jāsamazina vai jānovērš vairāki šķēršļi: jāuzlabo piekļuve finansējumam, īpaši attiecībā uz MVU, jānodrošina pieņemamas intelektuālā īpašuma tiesību izmaksas, jāizstrādā tālejošāki mērķi, publiskajam iepirkumam piešķirto apjomīgo līdzekļu izmantošanā jāpiemēro stratēģiska pieeja. Steidzami vajadzētu panākt vienošanos par Eiropas patentu. Pastiprināta sadarbība šajā jautājumā varētu būt iespējams pagaidu risinājums.

5.5.4.6 Lisabonas stratēģijā bija paredzēts, ka Eiropas Savienībai 3 % no IKP būtu jāvelta pētniecībai un izstrādei, un divas trešdaļas no šiem ieguldījumiem būtu jāfinansē no privātā sektora līdzekļiem. Mēs vēl esam tālu no šā mērķa. Taču tā īstenošana ir ļoti svarīga, jo tādējādi līdz 2020. gadam varētu radīt 3,7 miljonus darbavietu un līdz 2027. gadam palielināt ikgadējo IKP gandrīz par 800 miljardiem EUR ⁽³²⁾. Šobrīd vairāk nekā jebkad šā mērķa īstenošana jāizvirza par Savienības prioritāti.

⁽²⁴⁾ Skat. 19. zemsvītras piezīmi.

⁽²⁵⁾ Skat. atzinumu OV C 132, 03.05.2011, 26. lpp., “Gada izaugsmes pētījums: ES visaptverošās reakcijas uz krīzi izveide”, 4.2. punkts.

⁽²⁶⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu “Vispirms domāt par mazākajiem – Eiropas Mazās uzņēmējdarbības akts”, OV C 182, 4.08.2009., 30. lpp.

⁽²⁷⁾ Skat. EESK atzinumus par Pētniecības un izstrādes 7. pamatprogrammu, piemēram, atzinumu par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes lēmumam par konkurētspējas un jauninājumu pamatprogrammas izveidi (no 2007. līdz 2013. gadam)”, OV C 65, 17.03.2006., 22. lpp.

⁽²⁸⁾ Stratēģijas “Eiropa 2020” pamatiniciatīva “Inovācijas savienība”, COM(2010) 546 galīgā redakcija, 6.10.2010.

⁽²⁹⁾ Sk. EESK atzinumu par tematu “Par efektīvāku P&A nodokļu atvieglojumu piemērošanu”, OV C 10, 15.01.2008., 83. lpp.

⁽³⁰⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu “Eiropas potenciāla atbrīvošana un stiprināšana pētniecības, izstrādes un inovācijas jomā”, OV C 325, 30.12.06., 16. lpp., 3.5. punkts.

⁽³¹⁾ Skat. EESK atzinumu par tematu “Pētnieki Eiropas pētniecības telpā: profesija ar daudzpusīgām karjeras iespējām”, OV C 110, 30.04.2004., 3. lpp. un EESK atzinumu par tematu “Zaļā grāmata – Eiropas pētniecības telpa: jaunas perspektīvas”, OV C 44, 16.02.2008., 1.lpp.

⁽³²⁾ Skat. P. Zagamé “Les coûts d'une Europe non innovante” (2010).

5.5.4.7 Visbeidzot, konkurētspējas veicināšanas centru izveidei vairākās Eiropas valstīs bija ļoti pozitīvi rezultāti. Lai plašāk izvērstu šo centru darbību, piešķirtu tiem vairāk līdzekļu un pilnvaru, Eiropas tīkla izveide, šķiet, ir labākais risinājums, kā veidot ciešāku saikni starp pētniecību un inovāciju, ja vien to pārvaldībā iesaistīti visi ieinteresētie dalībnieki.

6. Pilsoniskā sabiedrība

6.1 Jānorāda, ka šobrīd, kad budžeta ierobežojumi un centieni atjaunot izaugsmi daudzējādi ietekmē iedzīvotāju

ikdienu, sociālajam un pilsoniskajam dialogam dalībvalstu un ES līmenī jābūt nevainojamam.

6.2 Pirms izdarīt izvēli ir jākonsultējas ar pilsonisko sabiedrību, tostarp valstu ESP un tām līdzīgām struktūrām. Ir svarīgi, lai pastāvētu augsts sociālo partnerattiecību līmenis, jo vidējā un ilgtermiņā efektīvi un veiksmīgi risinājumi tik kritiskā jautājumā būs iespējami tikai tad, ja iedzīvotāji atbalstīs reformas.

Briselē, 2011. gada 15. jūnijā

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs*
Staffan NILSSON
